

جنبش‌های اسلامی - سیاسی معاصر

(با تکیه بر نهضت انقلاب اسلامی)

نویسنده: احمد رضا بردبار

(هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی)

همکار نویسنده: پویا پراشی

سرشناسه: بردبار، احمدرضا، ۱۳۴۹
عنوان و نام پدیدآور: جنبش‌های اسلامی سیاسی معاصر (با تکیه بر نهضت انقلاب اسلامی) / نویسنده: احمدرضا بردبار؛
همکار نویسنده: پویش پراشی؛ ویراستار: مژگان مدیری
مشخصات نشر: تهران: آرمان رشد، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری: ۲۸۲ ص
شابک: ۹۷۸-۶۲۷-۲۴۳-۰۱۶-۰
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
موضوع: جنبش‌های اسلامی -- تاریخ -- قرن ۲۰م (Islamic Movements -- History -- 20th century)
موضوع: بنیادگرایی اسلامی -- تاریخ -- قرن ۲۰م (Islamic Fundamentalism -- History -- 20th century)
موضوع: جنبش‌های اسلامی -- تاریخ (Islamic Movements -- History)
موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ (Iran -- History -- Islamic Revolution, 1979)
شناسه افزوده: پراشی، پویش، ۱۳۷۱
شناسه افزوده: مدیری، مژگان، ۱۳۵۱، ویراستار
ردمبندی کنگره: BP۲۳۳
ردمبندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۲
شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۴۸۶۵۰

جنبش‌های اسلامی - سیاسی معاصر

(با تکیه بر نهضت انقلاب اسلامی)

نویسنده: احمدرضا بردبار
هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی
همکار نویسنده: پویش پراشی

مدیر اجرایی: سید علیرضا صالحی
شمارگان: ۱۰۰
نوبت و سال چاپ: ۳ - ۱۴۰۳

ویراستار: مژگان مدیری
گرافیکست و صفحه‌آرا: شیوا بهرامی
مدیر فنی: دکتر سحر عظیمی

آرمان رشد

تهران، خ انقلاب، بین خ دانشگاه و خ ابوریحان، پلاک ۱۱۸۲، طبقه ۱۰
info@armanroshd.com ✉

www.armanroshd.com 🌐

۶۶۴۸۶۰۱۳ 📞

@Armanroshd 📧

قیمت: ۳,۹۰۰,۰۰۰ ریال

فهرست

۱۱	آغاز سخن
۱۵	فصل یکم: کلیات
۱۶	مقدمه
۲۵	شناخت مفاهیم
۲۵	جنبش اجتماعی
۲۷	جنبش اسلامی
۲۸	جنبش شیعی
۲۹	اسلام‌گرایی
۳۱	پان‌اسلامیسم
۳۲	پان‌عربیسم
۳۴	سلفی‌گری
۳۶	نقل‌گرایی
۳۷	وهابیت
۳۷	بنیادگرایی
۴۰	احیاگری
۴۱	دارالاسلام و دارالکفر (دارالحرب)
۴۳	جهاد
۴۷	جمع‌بندی فصل
۴۹	فصل دوم: پیشینه شکل‌گیری جنبش‌های اسلامی
۵۰	مقدمه
۵۰	جریان‌های اسلامی نوین (از اعراب پیش از آیین اسلام تا خلافت خلفای راشدین)
۵۰	جامعه عرب، پیش از آیین اسلام
۵۴	جامعه عرب در زمان پیامبر اسلام

۵۵	نهاد دولت، نخستین گام اختلاف
۵۶	دو جریان مخالف
۵۶	قریشیان
۵۹	یهودیان
۶۱	جامعه عرب، پس از پیامبر اسلام (از درگذشت پیامبر اسلام تا خلافت خلفای راشدین)
۶۲	ماجرای سقیفه
۶۵	گروه خوارج
۶۶	گروه مرجئه
۶۹	جهان اسلام در دوران خلافت امویان و عباسیان
۶۹	امویان، خلافتی شبه‌پادشاهی
۷۲	رخداد عاشورا
۷۲	رخداد حره
۷۳	عباسیان، خلافتی چندقوم‌گرا
۷۶	جریان‌های اسلامی دوران دو خلافت
۷۶	قیام خوارج
۷۸	قیام زنگیان
۷۹	قیام زیدیان
۸۰	قیام اسماعیلیان
۸۱	قیام مختار
۸۲	قیام توابین
۸۶	جهان اسلام در دوران امپراتوری‌های مغول و عثمانی
۸۶	مغول‌ها و اتحاد ضداسلامی
۹۲	عثمانی و تجدید حیات اسلامی
۹۵	دو حکومت دیگر در سرزمین اسلام
۹۵	صفویان (خیز دولت‌سازی شیعی)
۹۶	گورکانیان (تیموریان هندی)
۹۷	جریان‌های اسلامی دوران دو امپراتوری (شیعیان و برپایی دولت)
۹۸	جنبش فاطمیان

۹۹	جنبش آل بویه
۱۰۰	جنبش سریداران
۱۰۱	جهان اسلام در برابر غرب مدرن
۱۰۱	جهان اسلام و سیطره جهان غرب
۱۰۵	جریان‌های اسلامی در دوران مدرن (بلوغ شیسم)
۱۰۶	نهضت مشروطه کشور ایران
۱۰۷	انقلاب سال ۱۹۲۰ کشور عراق
۱۰۸	قیام مسجد گوهرشاد شهر مشهد
۱۰۹	جنبش اسلامی کشور نیجریه
۱۱۱	جنبش بیداری اسلامی
۱۱۳	جمع‌بندی فصل

۱۱۷	فصل سوم: جنبش‌های اسلامی - سیاسی افراطی
۱۱۸	مقدمه
۱۲۱	نظریه سلفی‌گری، ریشه جریان افراط‌گرایی اسلامی
۱۲۲	خاستگاه نظریه سلفی‌گری
۱۲۴	تأثیر اندیشه ابن تیمیه بر محمد عبدالوهاب و شکل‌گیری جریان وهابیت
۱۲۶	سیاست انگلیسی و شکل‌گیری کشور عربستان وهابی
۱۲۸	نسبت آیین اسلام با جریان سلفی‌گری
۱۲۹	جریان افراط‌گرایی اسلامی (گروه طالبان)
۱۲۹	ریشه‌های شکل‌گیری گروه طالبان
۱۳۲	مبانی قدرت، ساختار تشکیلاتی و منابع مالی گروه طالبان
۱۳۵	گروه طالبان و دیگر بازیگران
۱۳۹	دوران افول گروه طالبان
۱۴۲	جریان افراط‌گرایی اسلامی (گروه القاعده)
۱۴۳	ریشه‌های شکل‌گیری گروه القاعده
۱۴۴	مبانی قدرت، ساختار تشکیلاتی و منابع مالی گروه القاعده
۱۴۷	سازمان القاعده و اندیشه حکومت و جامعه اسلامی

۱۴۸	دوران تکوین، تثبیت و جهانی شدن سازمان القاعده
۱۵۰	سازمان القاعده و دیگر بازیگران
۱۵۲	دوران افول سازمان القاعده
۱۵۴	جریان افراط‌گرایی اسلامی (گروه داعش)
۱۵۵	ریشه‌های شکل‌گیری گروه داعش
۱۵۷	مبانی قدرت، ساختار تشکیلاتی و منابع مالی گروه داعش
۱۵۹	گروه داعش، اندیشه حکومت اسلامی، سودای خلافت جهانی
۱۶۰	گروه داعش و دیگر بازیگران
۱۶۳	نقش کشور جمهوری اسلامی ایران در افول گروه داعش
۱۶۵	وجه تمایز گروه داعش از دو گروه طالبان و القاعده
۱۶۶	مقایسه تطبیقی جنبش اسلامی افراطی و نهضت انقلاب اسلامی
۱۶۹	جمع‌بندی فصل
۱۷۳	فصل چهارم: جنبش‌های اسلامی-سیاسی لیبرال
۱۷۴	مقدمه
۱۷۹	نظریه لیبرالیسم، دموکراسی و لیبرال دموکراسی
۱۸۰	خاستگاه نظریه لیبرال دموکراسی
۱۸۱	مفهوم لیبرالیسم
۱۸۶	مفهوم دموکراسی
۱۹۳	آیین اسلام و نظریه دموکراسی
۱۹۳	نسبت آیین اسلام و اندیشه دموکراسی
۱۹۹	مقایسه دو گفتمان اسلام سیاسی و لیبرال سکولار
۲۰۰	کشور جمهوری ترکیه و گفتمان اسلام سیاسی لیبرال
۲۰۱	ریشه‌های نظریه لیبرالیسم در کشور جمهوری ترکیه
۲۰۴	جنبش اسلامی - سیاسی در کشور جمهوری ترکیه (میراث سکولاریسم کمالیستی)
۲۰۸	نظریه سکولاریسم و نهاد دین در آینده کشور جمهوری ترکیه
۲۱۴	مقایسه تطبیقی جنبش اسلامی لیبرال و نهضت انقلاب اسلامی
۲۱۹	جمع‌بندی فصل

۲۲۰	فصل پنجم: جنبش‌های اسلامی - سیاسی نهضت‌بنیاد
۲۲۲	مقدمه
۲۲۷	اسلام نهضت‌بنیاد، آغازی نو
۲۲۷	خاستگاه نظریه نهضت‌بنیاد
۲۳۱	گفتمان اسلام سیاسی و نهضت‌های اسلامی
۲۳۶	جایگاه اندیشه اسلام سیاسی
۲۳۶	نسبت نظام‌سازی سیاسی و آیین اسلام
۲۳۸	شاخصه‌های نهضت انقلاب اسلامی
۲۳۹	تأکید بر اصل خداآگاهی
۲۴۱	توجه به میانی راستین اسلامی
۲۴۳	اصل ایمان و جامعیت هدف
۲۴۴	تأکید بر مفهوم عقل به‌جای مفهوم طبقه
۲۴۵	رهبری نهاد روحانیت
۲۴۶	مفصل‌بندی و ایجاد زنجیره هم‌ارزی
۲۴۸	جنبش نهضت‌بنیاد به مثابه الگو
۲۴۸	جنبش‌های اسلامی - سیاسی نهضت‌بنیاد (گروه‌های حزب‌الله و انصارالله)
۲۴۹	جنبش حزب‌الله کشور لبنان
۲۵۳	جنبش انصارالله کشور یمن
۲۵۶	شرط لازم
۲۵۹	جمع‌بندی فصل
۲۶۲	فرجام سخن
۲۶۵	منابع

آغاز سخن

جنبش‌های اسلامی - سیاسی معاصر شاید بیش از هر موضوع دیگری در جهان اسلام و در دوران کنونی نیاز به بررسی و شناخت آکادمیک داشته باشد. اینکه جنبش‌های اسلامی در سال‌های گذشته به کانون اخبار و ملاحظاتی جهانی بدل گردیده است، نشان از اهمیت و نیز ابهام‌های ظاهری آن دارد. جنبش‌های اسلامی در سراسر جهان به وقوع می‌پیوندد و همواره آحاد انسانی را با خود درگیر می‌کند، این درگیری گاه از سر ترس و هراس بوده است و گاه از سر جذب در آرمان‌های آن.

بر اساس این مهم، کتاب پیش رو، تلاش داشته است تا با روشی علمی و دقیق به شناختی نو از جنبش‌های اسلامی - سیاسی معاصر دست یابد. از این رو، در این کتاب جنبش‌های اسلامی - سیاسی معاصر الگوسازی شده است و آن‌ها را در قالب سه الگوی جنبش‌های اسلامی - سیاسی افراطی (مدل گروه‌های طالبان، القاعده و داعش)، جنبش‌های اسلامی - سیاسی لیبرال (مدل کشور جمهوری ترکیه) و نیز جنبش‌های اسلامی - سیاسی نهضت‌محور (مدل نهضت اسلامی ایران) مورد بررسی و تحلیل قرار داده است.

مطالب این کتاب با توجه به سرفصل‌های آموزشی دانشگاهی تدوین گردیده است، تا در کنار دیگر منابع و نوشته‌های مرجع در این حوزه، درک و شناختی جامع‌تر برای دانشجویان و علاقه‌مندان به این مباحث فراهم آورد. لازم به یادآوری است، فصل نخست کتاب به بیان کلیات موضع و نقشه راه پژوهش پرداخته است. مطالب فصل دوم کتاب به گونه‌ای تدوین گردیده است که عناوین سرفصل کارشناسی درس یادشده را به صورتی هرچند کوتاه، اما جامع، برای دانشجویان رشته علوم سیاسی و دیگر رشته‌های مرتبط پوشش دهد، از سوی دیگر، مباحث فصل‌های سوم، چهارم و پنجم با نگاهی نوین، روش‌مند و به دور از هرگونه جزم‌اندیشی بر اساس سرفصل کارشناسی ارشد درس مورد بحث نگاشته شده است.

فصل دوم کتاب، به بیان پیشینه شکل‌گیری جنبش‌های اسلامی - سیاسی پرداخته است، در این فصل شرایط و اوضاع جامعه عرب پیش از ظهور آیین اسلام، در زمان ظهور آیین اسلام و پس از قوام آیین اسلام، بررسی گردیده است و زمینه‌های بروز جنبش‌های اسلامی - سیاسی در دوران کنونی مورد موشکافی قرار گرفته است. فصل سوم به بیان جنبش‌های اسلامی - سیاسی افراطی پرداخته است و این جنبش‌ها را در قالب سه مدل گروه‌های طالبان، القاعده و داعش بررسی کرده است. در فصل چهارم، تحلیل جنبش‌های اسلامی - سیاسی لیبرال با بررسی مدل کشور جمهوری ترکیه پی گرفته شده است و نقاط ضعف و قوت آن به نمایش گذاشته شده است. فصل پنجم به بررسی جنبش‌های اسلامی - سیاسی نهضت‌محور پرداخته است و در آن، نهضت اسلامی ایران، به‌عنوان الگو مورد تحلیل قرار گرفته است. همچنین باید گفت، در پایان فصل‌های سوم و چهارم، مقایسه‌ای تطبیقی میان الگوهای یادشده با الگوی نهضت اسلامی ایران انجام شده است تا روند تحلیل و بررسی به نیکی پی گرفته شود.

سرانجام باید گفت، مطالب این کتاب با استفاده از روش جامعه‌شناسی تاریخی مورد

تحلیل و بررسی قرار گرفته است و در هر فصل از سه فصل الگوسازی شده، تلاش شده است تا یک نظریه و یا یک گفتمان غالب، به عنوان چهارچوب نظری فصل تنظیم شود، تا پژوهش و مطالب نوشتار از قالب آکادمیک خارج نگردد و در مسیر مورد نظر پی گرفته شود. امید است این کتاب مورد پذیرش خوانندگان و دوستداران دانش قرار گیرد تا در شناخت مسائل حائز اهمیت جهان کنونی، مانند مسأله آیین اسلام و اسلام‌گرایی که هدف اصلی و مقصد نهایی کتاب بوده است، نویسندگان به مراد خود نایل گردند.

در پایان باید از تمامی اندیشمندان فرهیخته انتشارات آرمان رشد، کمال قدردانی و سپاس را به عمل آورد که زحمت چاپ و نشر این کتاب را تقبل کردند. همچنین از همکار دانشجو، جناب آقای مصطفی احسانی و همه کسانی که ما را در راه نگارش این کتاب یاری گر بودند، نهایت سپاس و تشکر به عمل می‌آید.

شهریور ماه سال ۱۳۹۸ خورشیدی